

Відгук

офіційного опонента – доктора наук з фізичного виховання і спорту, професора Костюкевича Віктора Митрофановича на дисертаційну роботу Олійника Михайла Олександровича на тему «Удосконалення тренувального процесу кваліфікованих волейболістів на основі використання модельних характеристик змагальної діяльності», представленій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт.

Актуальність обраної теми. У командних ігрових видах спорту на спортивний результат впливає набагато більше чинників, ніж в інших видах спорту, зокрема це:

- оптимальний рівень технічної підготовленості;
- тактична підготовленість, насамперед, оволодіння прикладною тактикою в обраному виді командних спортивних ігор;
- рівень ефективності виконання техніко-тактичних дій в процесі змагань;
- рівень виконання спортсменами функцій свого ігрового амплуа;
- рівень фізичної підготовленості гравців, їх здатність виконувати ігрові дії з необхідною швидкістю та інтенсивністю.

Аналіз змагальної діяльності у командних ігрових видах спорту, у т.ч. у волейболі дозволяє констатувати, що в останні роки змагальна діяльність в цих видах спорту характеризується:

- інтенсифікацією гри, що обумовлена зміною правил гри;
- підвищенням ефективності швидкісної техніки;
- удосконаленням колективних взаємодій;
- подальшою універсалізацією та поглибленою спеціалізацією гравців;
- оптимальним поєднанням імпровізації та награвання (стереотипних) комбінацій у відповідності з тактичною концепцією гри команди.

Отже, враховуючи основні чинники, що впливають на результат змагальної діяльності, а також сучасні тенденції ведення спортивної боротьби виникає проблема пошуку оптимальних шляхів удосконалення тренувального

процесу спортсменів командних ігрових видів спорту. Одним з цих шляхів є моделювання тренувальної та змагальної діяльності.

Якими би не були високими показники фізичної підготовленості та функціональної готовності спортсменів, а також їх потенційні можливості, основними значеннями завжди будуть виступати параметри змагальної діяльності, які в найбільшій мірі відображають результати усієї системи розвитку того чи іншого виду спорту.

Саме модельні показники змагальної діяльності є ефективним інструментом управління підготовкою висококваліфікованих та кваліфікованих спортсменів.

Тому обрана тема дисертаційного дослідження Олійника Михайла Олександровича є актуальною і відображає сучасні запити теорії і практики в одному із самих популярних ігрових видів спорту – волейболі.

Дисертаційна робота виконана згідно з планами науково-дослідної роботи кафедри олімпійського та професійного спорту Запорізького національного університету Міністерства освіти і науки України на 2012-2016 рр. «Теоретико-методичні основи індивідуалізації навчально-тренувального процесу в ігрових видах спорту» (номер державної реєстрації 0112U002001), кафедри фізичної культури і спорту Запорізького національного університету Міністерства освіти і науки України на 2016-2020 рр. «Сучасні технології підготовки спортсменів різної спеціалізації і кваліфікації в олімпійських видах спорту» (номер державної реєстрації 0116U004848) і кафедри фізичної реабілітації, спортивної медицини, фізичного виховання і здоров'я Запорізького державного медичного університету Міністерства охорони здоров'я України на 2017-2021 рр. «Оптимізація фізичного стану студентів засобами фізичного виховання та спорту в умовах медичного вищого навчального закладу» (номер державної реєстрації 0117U006965).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій. Наукові положення, практичні рекомендації, висновки, що викладені у дисертаційній роботі, достатньою мірою обґрунтовані

експериментальними даними, а також відповідають поставленим меті та завданням дослідження.

Достовірність результатів дослідження обумовлена:

- проведенням багаторічного чотирьохетапного дослідження, що дозволило в логічній послідовності вирішити поставлені завдання протягом 2013-2019 рр. на основі послідовного педагогічного експерименту;
- достатнім науковим і методичним рівнем досліджень з використанням адекватних методів наукового пошуку, зокрема у роботі використані такі методи дослідження, як: аналіз та узагальнення літературних джерел та даних мережі Internet; педагогічні спостереження; методи оцінки спеціальної роботоздатності спортсменів; моделювання тренувальної та змагальної діяльності; педагогічний експеримент; методи математичної статистики; у т.ч. кореляційний та факторний аналіз;
- визначенням у дослідженні багаточисельних показників змагальної діяльності висококваліфікованих та кваліфікованих волейболістів. Усього, в 28 матчах проаналізовано 13230 показників змагального процесу у 21 виграному матчі та 4410 показників у 7 програних матчах;
- залученням необхідної кількості кваліфікованих волейболістів для проведення безпосереднього педагогічного експерименту;
- логічно обґрунтованою гіпотезою проведення дослідження відповідно до поставленої мети та завдань.

Мета дослідження полягала в науковому обґрунтуванні експериментальної програми вдосконалення техніко-тактичної підготовки кваліфікованих волейболістів з використанням модельних характеристик змагальної діяльності, яка спрямована на підвищення ефективності тренувального процесу.

Мета роботи вичерпно розв'язана у логічно поставлених чотирьох завданнях.

Об'єктом дослідження у даній дисертаційній роботі розглядається тренувальний процес кваліфікованих волейболістів у змагальному періоді річного макроциклу.

На основі об'єкту дослідження дисертантом чітко визначено **предмет дослідження**, як вплив експериментальної програми вдосконалення техніко-тактичної підготовки кваліфікованих волейболістів з використанням модельних характеристик змагальної діяльності на рівень їх спортивних досягнень.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у розробленні та експериментальному перевірненні авторської програми вдосконалення техніко-тактичної підготовки кваліфікованих волейболістів різних ігрових амплуа з використанням модельних характеристик змагальної діяльності.

Практична значущість роботи дозволяє суттєво підвищити ефективність навчально-тренувального процесу на основі використання модельних показників змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів різних ігрових амплуа. Результати дослідження апробовано та впроваджено в навчально-тренувальний процес чоловічих збірних команд з волейболу ЗВО м. Вінниці, Мелітополя, Запоріжжя, федерації волейболу Запорізької області, волейбольних команд ВК «Орбіта-ЗНУ» та СК ЗДМУ «Медик» м. Запоріжжя.

Результати дослідження представлено у 10 наукових працях, з них 7 опубліковано у фахових виданнях МОН України, 2 з яких входять до міжнародних наукометричних баз даних, 2 роботи апробаційного характеру і 1, що додатково відображує наукові результати дисертації.

Особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві наукових роботах полягає у визначенні напрямку дослідження, опрацюванні науково-методичної і спеціальної літератури, формулюванні мети та завдань, проведенні експериментальних досліджень, узагальненні отриманих

результатів.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, методичних рекомендацій, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Дисертаційна робота викладена на 238 сторінках, з них 198 – основного тексту. Робота містить 27 таблиць та 10 рисунків, використано 242 джерела літератури, з них 59 – латиницею.

У **вступі** дисертантом обґрунтовано актуальність теми роботи, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження; розкрито наукову новизну, практичну значущість результатів, особистий внесок здобувача у спільних публікаціях; визначено сферу апробації результатів дослідження; вказано кількість публікацій автора за темою дисертаційного дослідження.

У першому розділі **«Моделювання в тренувальному процесі кваліфікованих волейболістів: проблеми і шляхи вирішення»** здобувачем наукового ступеня проаналізовано сучасні підходи до періодизації та управління тренувальним процесом кваліфікованих волейболістів, схарактеризовано методи моделювання, як провідний компонент управління підготовкою кваліфікованих спортсменів у волейболі, встановлені проблемні питання стосовно використання моделювання в тренувальному процесі кваліфікованих волейболістів різного амплуа.

Автором встановлено, що одним із найбільш ефективних підходів, що дозволяють оптимізувати тренувальний процес з урахуванням тенденцій розвитку волейболу є використання модельних характеристик змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів різного амплуа.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** подана інформація щодо методів дослідження з урахуванням їх застосування для вирішення кожного із поставлених завдань. У цьому розділі описано організацію наукового пошуку на кожному із чотирьох етапів багаторічного дослідження.

У третьому розділі **«Особливості техніко-тактичних дій кваліфікованих волейболістів різної кваліфікації та ігрового амплуа у змагальному процесі»** автором подано результати дослідження першого етапу послідовного педагогічного експерименту.

У розділі, також, викладено сучасні способи оцінки та інтерпретації показників техніко-тактичних дій у змагальному процесі кваліфікованих волейболістів різного амплуа. Зокрема, розроблена узагальнена схема практичної реалізації алгоритму визначення модельних характеристик змагального процесу кваліфікованих волейболістів різного амплуа, що складається з теоретичного, методичного та практичного рівнів.

У четвертому розділі **«Експериментальна перевірка авторської програми вдосконалення техніко-тактичної підготовленості кваліфікованих волейболістів з використання модельних характеристик змагальної діяльності»** схарактеризовано експериментальну програму вдосконалення техніко-тактичної підготовки кваліфікованих волейболістів з використанням модельних характеристик змагальної діяльності.

Зміст програми обумовлений метою, завданням, алгоритмом визначенням модельних характеристик змагальної діяльності, структурою тренувальних занять в рамках окремих мікро- та мезоциклів.

Автором розроблено моделі ігрової підготовленості кваліфікованих волейболістів різного амплуа: «діагональний», «догравальний», «центральный блокуючий», «розігравач». На основі факторного аналізу встановлено певну ієрархію в структурі змагального процесу у волейболі, що притаманна виграним та програним матчам.

У п'ятому розділі **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** акцентована увага на загальній значущості проблеми, що вирішувалася у науковому дослідженні, наведено три групи даних, отриманих шляхом експериментального дослідження, що дозволило виділити наукові положення трьох рівнів новизни, а саме: ті, що підтверджують, доповнюють та отримані вперше.

Стиль та мова дисертації. Дисертаційна робота написана українською літературною мовою, лаконічно, методично грамотно, витримана стосовно орфографічних та стилістичних правил.

Структура та зміст автореферату повністю відображає результати дослідження, що представлені у дисертаційній роботі.

Загалом, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, варто зазначити ряд дискусійних положень та недоліків.

1. Вважається, що висновки у розділах дисертації безпосередньо формуються автором роботи без посилань на інших авторів, які здійснюються безпосередньо у текстах розділів. Це не дотримано у висновках до 1-го та 3-го розділів.
2. У табл. 3.5 представлені три режими координаційної складності виконання техніко-тактичних дій. У тексті дисертації характеристика цих режимів відсутня, що не дозволяє більш детально аналізувати подані результати.
3. У 3-му розділі описані методики реєстрації показників змагальної діяльності інших авторів, зокрема, Н.Ю. Мельника, В.В. Гамалія, О.Л. Шльонської, Е.Ю. Дорошенка. На нашу думку, методики інших авторів мають бути представлені у 1-му та 2-му розділах роботи. У 3-му розділі, як правило, характеризуються власні методики досліджень.
4. З тексту роботи не зовсім зрозуміло як визначаються коефіцієнти ефективності змагальної діяльності у волейболі: (інтенсивності, мобільності, агресивності, ефективності). Варто було б представити формули, за якими визначаються ці коефіцієнти.
5. У таблицях 3.18, 3.19 представлені показники кількості набраних очок гравцями різних амплуа («діагональний», «догравальний», «центральный блокуючий», «розігрувач»), але не враховано кількість сетів (партій), 3,4,5 що має впливати на загальні показники.
6. Варто у висновках до розділів акцентувати увагу на результатах дослідження, уникаючи при цьому переліку зробленого.

7. Доцільно було б порівняльний аналіз виконання техніко-тактичних дій кваліфікованих волейболістів на етапах констатувального та формувального експерименту проілюструвати таблицями та рисунками, що полегшило б сприйняття матеріалу.
8. У дисертаційній роботі є деякі повтори тексту, орфографічні та технічні помилки, зокрема на ст. 27, 59, 65, 91, 114, 144.

Зазначені зауваження та недоліки в переважній більшості носять дискусійний характер та не впливають на позитивний зміст дисертаційної роботи.

Загальний висновок.

Враховуючи актуальність теми дослідження, наукову новизну, практичне значення, ступінь обґрунтованості наукових положень, практичних рекомендацій та висновків, можна констатувати, що дисертаційна робота «Удосконалення тренувального процесу кваліфікованих волейболістів на основі використання модельних характеристик змагальної діяльності» є самостійним і завершеним науковим дослідженням, що відповідає вимогам пунктів 9.11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. за № 567 (зі змінами), а її автор – Олійник Михайло Олександрович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного
виховання і спорту, професор,
професор кафедри теорії
і методики спорту
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

В.М. Костюкевич